

ra skozi te povezave (str. 43). Pri tem se navežeta predvsem na Bourdieujev pristop in položaj posameznika, družbeno neenakost, pa tudi teoretsko opišeta z razmerji med kulturnim, socialnim in ekonomskim kapitalom znotraj časovne dimenzije.

Ta teoretski model je empirično konkretiziran v drugem delu knjige, kjer podajata opis raziskave, izvedene na ljubljanskem območju desetih skupnosti. Cilj raziskave je bil poskus ocene socialnega kapitala posameznih skupnosti. Pri tem je treba poudariti, da sama avtorja opredelita cilj raziskave kot napolnjen s socialnopolitičnim namenom, in sicer kot stremenje k izboljšanju oprijemalšč in mobilnosti naseljencev v socialnih prostorih desetih ljubljanskih skupnosti (str. 46). Zanimanje raziskave je bilo usmerjeno na vprašanje, ali sežejo intervencije javnih, nevladnih in zasebnih organizacij na obrobje mesta, kakšne so razlike v javnem življenju med ljudmi, ki živijo v mestnem jedru in tistimi, ki živijo na obrobju občine in kako to vpliva na osebne odnose do skupnosti. Skupnosti so bile opazovane glede na stopnjo aktivnosti, pa tudi strukturo društev in dejavnosti. Z raziskavo so bile ugotovljene precejšnje razlike med mestnimi in vaškimi skupnostmi. Solidarnost in samopomoč naj bi bili bolj razviti v vaških skupnosti, kar je povezano s slabšo dostopnostjo in z izrazitim pomanjkanjem ustreznih javnih služb v teh skupnostih. Raziskava je tudi odkrila več problematičnih področij na ravni analiziranih skupnosti, in sicer izgubo prostorov in s tem povezano manjšanje skupnostnih aktivnosti ter slabo informiranost, na kar se navezuje zmanjšanje socialnega kapitala v določenih proučevanih skupnostih.

Avtor in avtorica nato zaključita, da 'pomanjkanje skupnostnih mrež, ki nastaja zaradi napačne mestne politike, vpliva na večanje družbenih neenakosti' (str. 61). 'Analiza skupnosti je namreč pokazala, da obdobje tranzicije povečuje neenakosti tudi na lokalni ravni. Zato bi bilo vlaganje v odnosne mreže na mikroravni strateškega pomena za krepitev skupnosti' (str. 62).

S. Dragoš in V. Leskošek ostajata zvesta svojemu socialnopolitičnemu cilju, saj opozarjata na probleme v skupnostih in nakazujeta področja reševanja. Knjigo priporočam vsem bralcem, ki jih zanimajo tematike družbene neenakosti in socialnega kapitala in tudi političnim akterjem, ker jih problematika in nasveti v tej knjigi neposredno zadevajo in bi na postavljene izzive lahko odgovorili.

Urban SUŠA

Ken Booth (ur.) in Tim Dunne (ur.)
Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order
 Palgrave Macmillan, Houndmills 2002,
 str. 376, \$ 17.95 (ISBN 0-333-99805-7)

"V svetu po 11. septembru moramo najti nove načine, kako se soočiti z novimi grožnjami in izzivi," so besede, ki jih je (še) dobri dve leti po dogodkih na Manhattnu in v Washingtonu, izrekel Tom Ridge, ameriški minister za domovinsko varnost, ko je v začetku leta 2004 upravičeval zadnjo izmed tehnoloških novotarij, s katero so ZDA okrepile občni nadzor nad svojimi in tujimi državljani. Same po sebi seveda

ne predstavljajo kakšne novosti ali preloma, prej nasprotno, v minulih mesecih in letih, ter dve vojni pozneje, skratka v času po 11. septembru (2001), so ravno te besede postale ena od stalnic akademskega in medijskega jezika v ZDA in tudi po svetu. To, da smo te besede pripisali ravno ministru Ridgeu pa ima pri tem še bolj izrazito svojstvo, saj je bila navsezadnje tudi ustanovitev njegovega ministrstva - za domovinsko varnost (!) - ena od posledic taistih dogodkov. Obenem pa ravno ta, nad vse vsakdanja, demagoška in (kot radi rečemo) visokoleteča politična puhlica kaže na brezštevne razsežnosti, ki jih je zasedel "9-11".

Skratka, pojem "9-11" je zašel takorekoč v polje mitičnega in danes ga je praktično nemogoče tako ali drugače zajeti z enega samega stališča, pri tem pa še vedno upati, da bomo vsaj približno uspešni pri pojasnjevanju vzrokov in posledic, ki so do teh dogodkov pripeljali oziroma jim sledili. Navsezadnje smo na eni strani soočeni z njihovo neverjetno katastrofičnostjo, na drugi pa v istem trenutku utegnemo razmišljati, kako so že samo s tem preoblikovali sodobno globalno politično pokrajino. Jasno je torej, da se je v ameriški javnosti - tisti najbolj občji, s katero "operirajo" množični mediji - pojavila potreba po vsaj nekakšnem poskusu pojasnitve 'zakaj je prišlo do napada na Ameriko in kaj pravzaprav to pomeni?'. Kot odgovor in bržkone tudi kot nekakšna notranja potreba se je potem takem na "9-11" odzvala tudi intelektualna/znanstvena javnost oziroma produkcija, naj bo to preko analitičnih ali zgolj interpretativnih podjetij.

V kategorijo takšnega preseka - med obče medijski in analitičointerpretativni nivo- lahko uvrstimo tudi

obsežen zbornik *Worlds in Collision*, ki sta ga uredila Ken Booth in Tim Dunne. Gre za poskus, kako ujeti vzgibe, interpretirati dogodke in pojasniti celoten kontekst, ki prvenstveno pritegne zaradi obsežnosti in številčnosti vpletenih avtorjev, s čimer poskuša preseči omejitve, ki bi jih utegnil predstavljati en sam pogled, eno samo stališče. Ravno nasprotno, zbornik je zastavljen tako skrajno pluralistično in raznorodno, da smemo njegovo eklektičnost razumeti kot ključno, njegov *tour de force*. Kako namreč drugače opisati zbornik, pri katerem je sodelovalo kar 32 (dvaintrideset) izmed najbolj informiranih, izpostavljenih, renomiranih, poznanih in sploh spoštovanih političnih teoretikov, analitikov in komentatorjev ter se začne s prispevkom Francisa Fukujame, nadaljuje z Immanuelom Wallersteinom in Jamesom Der Derianom, svoje pa so dodali še Noam Chomsky, Robert O. Keohane, Andrew Linklater, Saskia Sassen in Kenneth N. Waltz, če omenimo samo tiste, mogoče najširše poznane.

Torej, četudi urednika že v uvodu samozavestno ugotavljata, da 'še ena knjiga o dogodkih in posledicah 11. septembra ne potrebuje utemeljitve, [saj bo] še leta, če ne desetletja "vojna proti terorizmu" definirajoča paradigma v boju za svetovi red' (str. ix), se nam vendarle zdi, da je ravno vprašanje paradigmatične teže 11. septembra ključen vidik njunega zbornika. Ravno slednjega, hote ali ne, najbolj neposredno zazna James Der Derian (str. 114), ko se sprašuje: "tako politično kot teoretsko: so družbene znanosti notranje neprimerne za tako vrsto raziskovanja, kot jo zahteva porajanje vojaško-industrijsko-medijsko-zabavne mreže [ki je pripeljala do situacije, neposredno po

11. septembru 2001]".

Pri tem gre na eni strani za to, da je prvi in mogoče najbolj očitni sklep - tisti, ki sta ga urednika očitno sprejela še pred samim nastankom dela - ta, da je 11. september nemogoče zaobseči drugače, kot da se mu približamo s kar največ mogočih stališč ter iz njihovega preseka poskušamo izluščiti nekatere izmed zaključkov, ki delujejo najbolj tehtno - proces, ki je v primeru Worlds in Collision prepuščen bralcu. Celoten diapazon zbranih pogledov, ki jih urednika uvrščata pod tri sklope, naslovljene s Teror (Terror), Red (Order) in Svetovi (Worlds), namreč ne najde takorekoč nobene skupne točke - razen mogoče te, da je manihejsko slikanje sveta na dobre in slabe, civilizirane in necivilizirane, slejkoprej zgrešeno.

"Intelektualno je težko in politično celo nevarno sklepati o pomenu konflikta, ki je z vsakim ciklom novic prehajal iz ene v drugo fazo, katere so si sledile od 'napada terorja' do 'Amerika vrača udarec'; od 'križarskega pohoda' do 'protiteroristične kampanje'; od 'prve vojne enaindvajsetega stoletja' so zdaj že domače kombinacije humanitarne intervencije in oddaljenega ubijanja; od kinetičnega terorja do bioterorja; od spektakla vojne do vojne spektaklov," pravi Der Derian (str. 101), ki se nasploh izkaže za enega bolj lucidnih avtorjev, in nam tudi najbolje pomaga zajeti srž problema, s katerim se zbornik spopada. Gre namreč za to, da ima teror/terorizem na splošno - dogodki 11. septembra skupaj s posledicami, ki so jih pustili na globalni politični pokrajini pa še posebej - različno težo v različnih teoretskih obravnavah. Povedano drugače, v tako širokem diapazonu renomiranih avtorjev, ki se vsi ukvarjajo z istim problemom, se pred

bralcem jasneje kot sicer kristalizirajo osnovne poteze in razhajanja v sodobnih pristopih k preučevanju svetovne oziroma mednarodne politike. Predvsem zapažam dve skupini, ki sta sicer danes nekako prevladujoči tudi v okvirih discipline mednarodnih odnosov. Pri tem se ena opira na "klasično šolo" realizma in njene sodobnejše neorealistične izpeljave, druga pa išče svoj ineterpretativno-analitični milje v takoimenovanih postmodernističnih pristopih, ki iščejo v širšem intelektualnem kontekstu humanističnih znanosti, pristope za uspešno soočanje s področjem preučevanja.

Tako na primer Colin Gray (str. 226) ugotavlja, da "je 11. september mnogo manj pomemben, kot je bilo to videti ob koncu leta 2001," nato pa - v grobem - izpelje sklepanje, po katerem so ti dogodki resda šokantni, kot takšni pa vendarle niso imeli nikakršnega resnejšega vpliva na dejanska razmerja moči v svetovni politiki oziroma v interpretacijah slednje. Navsezadnje pride do sklepa, da je prav "9-11" dokaz v korist realizma. "Kaj smo lahko videli po 11. septembru (2001)?" se sprašuje in ponuja odgovor v reafirmaciji motivacij, ki so bile značilne že za atensko državništvo, kot ga je opisoval Tukidid: "strah, ponos in interesi" (str. 227). Navsezadnje bi besede, ki jih v zbornik prispeva Michael Cox (s. 153-4), da je "imperializem [...] mogoče neprimeren in zarotniški izraz s katerim lahko opišemo proces, skozi katerega so Združene države povečale svoj vpliv v post- 11. september obdobju; do povečanja pa je vendarle prišlo," in govor o ameriški hegemoniji, mirno pripisali Hansu Morgenthauu ali Michaelu Walzerju.

Na drugi strani se na primer Chris

Brown - prominenten predstavnik tistega, kar bi lahko označili kot postmodernistične pristope k mednarodnim odnosom - poigrava s primerjavami oziroma podobnostmi med Osamo Bin Lادنom in Leninom ter ugotavlja, da njegova "zelo ekstenzivna uporaba video tehnologije in interneta ter sofisticirano upravljanje odnosov z arabsko televizijo Al-Džezira napeljuje na odločno neprimitiven občutek za public relations" (s. 298). Kot v zadnjih letih postalo značilno za pripadnike takšnih usmeritev v preučevanju mednarodnih odnosov, pa pojasnila išče v naraciji in interpretacijah, kar velja za vzroke, posledice in tudi celoten kontekst proučevanih dogodkov. V takšnem okviru je kar nekako pričakovan sklep, po katerem "za nobeno od dveh strani v tem konfliktu ne gre za spopad 'spopad civilizacij' v izrazih Samuela Huntingtona.... Niti koalicija proti terorju niti mreža Al- kajde ne gledajo druga na drugo kot na civilizirano" (Brown: 296).

Omenjeni prispevki in predstavljene pogled na knjigo *Worlds in Collision* so seveda le manjši del tistega, kar ta kot celota prinaša, saj gre za enega od zbornikov, ki ga je treba bolj kot mogoče katerega drugega ocenjevati ravno v njegovi celoti. Torej kot knjigo, ki nam odgovarja na nekaj vprašanj, jih pa bržkone še več odpira. Če namreč na prispevke v njej gledamo izolirano, kaj kmalu ugotovimo, da redki avtorji, če sploh kateri izmed njih, v svojih esejih presegajo ali se kakorkoli odmikajo od svoje siceršnje produkcije. Ravno zato pa utegne knjiga predstavljati nadvse zanimivo branje tako za študente kot številne druge, ki so se na svoji študijski ali profesionalni poti srečali z dilemami, povezanimi z "11. septembrom" in

njegovimi posledicami. Slejkoprej najbolj zato, ker nam do skrajnosti približa tako obsežno raznolikost pogledov na te dogodke, nič manj pa tudi zato, ker ravno s takšno raznolikostjo bržkone prispeva k gojenju določene distance do enostranskih pogledov na obravnavano temo, s čimer si zasluži vse pohvale. Ob vsem tem pa velja omeniti, da zbornik, ob zelo kritičnem branju, (ponovno?) odpira tudi vprašanja teoretske produkcije sodobnih humanističnih znanosti, še posebej v njenem najbolj propulzivnem anglosaksonskem okolju. Te se namreč vedno bolj kažejo kot grobo vpete v siceršnjo utilitaristično shemo materialne produkcije, za katero je značilna pretirana specializacija in iskanje teoretskih zaključkov, ki so osnovani na klasičnih konceptih evropskih družboslovnih šol. Tako postaja vedno bolj zamegljena tudi meja med ideologijo in teorijo - teoretska produkcija namreč postaja inertno pravzaprav ideološka produkcija, saj imajo njeni - dozdevno - teoretski zaključki navsezadnje povsem idološke učinke, ko naletijo na interpretacijo strokovne in obče javnosti.